

מ"מ סימן צו: מאכל חריף שנחתך בסכין של בשר

שאלות מקדימות למחשבה:

- מה לדעתך מבליע יותר בישול או דבר חריף בשילוב דוחק הסכין?
- למי שסובר (שו"ע) שאם בישל דגים בכלי בשרי בן יומו נקי שמותר לאוכלו בכותח, מה יהיה הדין אם חתך צנון חריף עם סכין בשרית בת יומה נקיה. האם מותר לאוכל הצנון עם מאכל חלבי?
- חתך צנון עם סכין בשרית בת יומה לא נקיה. ובישל הצנון כמות שהוא עם מאכל חלבי. מה דין המאכל? ומה דין הצנון?

סעיף א-ב: צנון או שאר דברים חריפים שחתכם בסכין של בשר

דבר חריף: צנון וחלתית

חולין קיא ע"ב: "אמר חזקיה תלמוד משום אביי הלכתא: ... ואי פתך בהו דליפתא שפיר דמי".

תוספות קיב ע"א ד"ה "אגב חורפיה בלע"

משנה עבודה זרה לה: ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה... וקורט של חלתית...
גמרא לט. הקורט של חלתית. מ"ט? משום דמפסקי ליה בסכינא; אף על גב דאמר מר: נותן טעם לפגם מותר, אגב חורפיה דחילתיתא מחליא ליה שמנוניתא, והוה ליה כנותן טעם לשבח ואסור.

רש"י: חלתית - מין פירי הוא שקורין לזר"א בלע"ז, ומחתכין את קרטיו בסכין ואסור משום שמנוניתא דסכינא.

מחליא ליה - ממתקו.

תוספות: אגב חורפיה דחילתיתא ה"ל כנותן טעם לשבח - וא"ת דלסגי ליה בקליפה כדאמר (חולין ח:): גבי שחטה בסכין טריפה, וי"ל דחורפיה דחילתיתא בלע טפי ולא סגי בקליפה, וי"מ כמו כן דבצל וקפלוט שנחתך בסכין של עובדי כוכבים דלא סגי ליה בקליפה, דאגב חורפיה בלע טפי, ושמעתי בשם הר"ם דחילתיתא דוקא דחריף טפי ולא בצל וקפלוט.

צנון צריך קליפה או נטילה או אסור כולו: מחלוקת ראשונים

ספר התרומה סימן נט: צנון שחתכו בסכין, אסור לאוכלו בכותח, מ"ט אגב חורפיה דצנון בלע, ופ"י רש"י לשון אחר חריפות של צנון בלע מפליט עיקר טעם בשר הבלוע בסכין ונבלע בצנון ואינו קרוי נותן טעם בר נותן טעם. ולשון שני פירש משום שהסכין אינו מקונח היטב והשמנונית הוא בעין נדבק בדופני הסכין. ומן הדין לא היה צריך רק הדחה כיון שאינו רותח אלא אגב חורפיה דצנון בלע טובא.

ספר התרומה סימן ס: אם כן צריך ליזהר שלא יחתוך בסכין חולבת לא שומין ולא בצלי' וראשי כרישין אם רוצה לתתן עם בשר, לפי שהן חריפין ודמו לצנון ולא אפכ'. ואם שגג וחתך לא סגי בהדחה, שהרי נבלע בהם ונתפשט הטעם. **ואם אחרי כן נתנן בקדרה רותחת** מותר בששי לבטל טעם הסכין הבלוע בירק, דאין זה רק מעט. אבל אם חתכה בסכין של עכו"ם שזהו איסור הבלוע בירק, אז צריך סי' בקדירה שיעור כל הירק דחתיכה עצמה נעשית נבלה וצריך ששים כמוה. ויכול להיות שאין חלוק בסכין אלא אפי' אינו בן יומו חשוב כבן יומו, דאגב חורפיה דצנון או הירק דחריף מחליק ליה והויא ליה לשבח, כדאמר גבי קורט של חלתית של עכו"ם דאסור אף על גב דכלי עכו"ם בחזקת שאינן בני יומן ואסר ליה בפי' אין מעמידין (לט). אבל עליון של קפלוטות וכרוב אינן חזקים וחרפינן ולא בעי רק הדחה. ואי חתך קישות,

גרידא למפסקיה וסגי בהדחה, בהכי דחריף מעט ונבלע הטעם בו, אך אינו מתפשט כמו בצנון. ואם חתך בהו **לפתא**, שפיר דמי למחתך אחרי כן אפי' צנון, לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מן הסכין, כך פי' רבינו שלמה. משמע דלפת דוקא אבל אם חתך בסכין לחם או ירק שאינו חריף, אסור מכל מקו' לחתוך אחר כך צנון או ירק חזק וחריף שרוצה לתת עם בשר.

רא"ש חולין פרק ח' סימן לא :

רשב"א תורת הבית הארוך (ב"ד ש"א ד.): וראיתי לראב"ד ז"ל שכתב (ע"ז עו.). **דבקליפה לא סגי ליה**, דאם כן לימא הכין בהדיא כדאמר לקמן גבי בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא אבל צלי קליפה בעי, אלא שמע מינה מדקאמר אסור סתם אסור גדול קאמר דהיינו כדי **נטילת מקום**, ומכל מקום בנטילת מקום סגי ליה. ולולי שאמרה הרב ז"ל הייתי אומר **דאסור לגמרי** קאמר, דמתוך חריפותו הרבה הוא מושך ומפעפע בכולו, וכמו שפירש רש"י ז"ל דטפי הוא בולע מדגים מרותחים שעלו בקערה, ועד דאיכא קפילא כולו אסור. ואלו היתה לו תקנה בנטילת מקום הוה ליה למימר בהדיא, כדקאמר גבי קישות ואבטיח. ותדע לך דדברים החריפין טפי בלעי, מדאסרו קורט של חלתית משום דמחתכי ליה בסכינא דארמאי, ולגמרי אסרי ליה ולא שרו ליה בנטילת מקום, אלא משום דפעמים שהחריפות מבליע בסל גזרו עליו לאוסרו לעולם לגמרי כנ"ל.

תורת הבית הקצר (ב"ד ש"א ד.): איסור זה של צנון וסילקא יש מי שאומר שהוא עד כדי קליפה עבה שהיא הנקראת בכל מקום **נטילת מקום**, והשאר מותר. **ויראה לי שהכל אסור** כי הרבה הם בולעים, שכן אסרו קורט של חלתית מפני שמחתכין אותו בסכין של עו"ג ולא התירוהו בנטילת מקום.

ר"ן חולין מא. ד"ה "צנון שחתכו בסכין אסור לאכלו בכותח".

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה כד: סכין שחתך בה בשר צלי וחזר וחתך בה **צנון** וכיוצא בו מדברים חריפין, אסור לאכלן בכותח, אבל אם חתך בה בשר וחזר וחתך בה **קישות או אבטיח**, גורד מקום החתך ואוכל השאר בחלב.

או בטעימת ישראל

חולין קיא: קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח, וצנון שחתכו בסכין מותר לאכלו בכותח. מאי טעמא? ... אמר רבא: האי אפשר למטעמיה, והאי לא אפשר למטעמיה.

רש"י: האי - צנון אפשר לו לישראל לטועמו קודם שיתננו בכותח, והאי מותר דקאמר כגון שטעמו בתחלה ולא היה בו טעם שמנונית.

רשב"א תורת הבית הקצר (ב"ד ש"א ג.): צנון שחתכו בסכין שחתכו בו בשר אסור לאכלו בכותח שהצנון חריף ובולע מן השמנונית שנקרש על הסכין, במה דברים אמורים בשלא טעמו קודם שיאכלנו עם הכותח, אבל **אם טעמו היטב** ולא הרגיש בו טעם בשר מותר לאכלו עם הכותח לאחר שידח היטב מקום החתך, דכיון דאין טעם בשר נרגש בו בידוע שלא בלע ממנו כלום.

אם הסכין אינו בן יומו

רא"ש חולין פרק ח' סימן לא: ... כתוב בספר התרומה דהוא הדין שומין ובצלים וכרשים שרוצים לבשלן עם בשר, אין לחתכן עם סכין חולבת, ואם חתך לא מהניא להו הדחה ובעינן קליפה, ואם בשלן בלא קליפה בטלן בס' בטעם הסכין הנבלע בירק, ואפילו אין הסכין בן יומו אגב חורפיה דצנון או הירק מלי' ליה, והויא לשבח מידי דהוה אקורט של חלתית בפרק אין מעמידין. **ורבינו מאיר** מגמגם בדבר, דנראה לו דאיירי הכא בסכין בן יומו. ובפ' אין מעמידין (סימן לח) כתבתיו.

רא"ש עבודה זרה פרק ב סימן לח: שאלתי את **רבינו מאיר** על צנון שנחתך בסכין של עובד כוכבים שאין בן יומו, וזה לשון תשובתו: ועל הצנון שנחתך בסכין של עובד כוכבים **שאין בן יומו**. לא ידענא אם יש לדמותו לקורט של חלתית דאסרי' ליה בפ"ב דעבודת כוכבים, ואפי' בסכין שאין בן יומו אגב חורפיה מחליא ליה, ומה שאסר **בספר התרומה** אפי' צנון וכרישין ובצלים, ודימה אותו לקורט של חלתית. **שמעתי גדולים שחולקין עליו** ואומרים דלא דמי לקורט של חלתית דהוא חריף ביותר ואין בעולם חריף כמותו, והוא בלזור"י, ומדלא נקט אלא הוא אלמא מידי אחרניא לא. דאי לא תימא הכי אלא אפי' כרישין ובצלים לנקטינהו, וכ"ש קורט של חלתית. והא דאמר בפרק כל הבשר (דף קיא ב) צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכותח, ופרש"י בחד לישנא אפילו בסכין שקנחו היטב משמנונית שעליו, ה"מ בן יומו דחשיב כנותן טעם ראשון ולא כנ"ט בר נ"ט, אבל כשאין בן יומו ולאוסרו כקורט של חלתית לא. **ולבי נוטה אחר דבריהם**. ואף על פי שאני מורה כספר התרומה לאסור, אין לי למחות ביד הנוהגין היתר.

אם יש ספק

הגהות שערי דורא סימן סא ה: העולם נהגו איסור בתמכא שקורין קרי"ן ובשאר ארצות קורין לו מעררעטי"ך אם נחתך ראשו בסכין של גוים. אמנם כמה פעמים ניכר בו שנעקר כן מן הארץ במרא וחצינא ואז נוהגין בו היתר. ויראה שאם יש לתלות במרא וחצינא אף על פי שהוא ספק אין להחמיר, כי סברות והוכחות גדולות כתב מהר"ם דדוקא בקורט של חילתית אמרינן דחורפיה דידיה משויה לשבח ולא בשום דבר אחר חריף כלל. וכן **רבינו יחיאל** והרבה גדולים שוין להתיר. מהרא"י ז"ל.

דגים מלוחים

איסור והיתר הארוך שער לח יג: ומכאן פסק ג"כ ה"ר שמואל שהדגים מלוחים וקרבים שחותכים א"י דצריך לקלוף כל מקום החתיכה, דלא גרע מקישות שנחתך בסכין של בשר שאסור לאוכלו בכותח, דחיישינן לשמנונית שעל הסכין עכ"ל. והיינו דווקא כשחותכין אותם לחתיכות לאחר מליחתן, אבל הדגים המלוחים שמביאים הא"י לשוק ופתוחין הן, אין צריכין קליפה במקום החתך כלל, דבעידנא דחתכינהו עדיין לא נמלחו ולא היו חריפות.

ב"י ושו"ע על סע' א-ב.

סעיף ג: תבלינים במדוכה של בשר

ספר התרומה נג: תבלין שנדוכו במדוכה של בשר, ליכא למישרי בחלב משום נ"ט בר נ"ט, דהא תבלין חזק וחריף והוי מדוך כמו בית שאור, וגם פלפלין חריפים הוי כמו צנון שחתכו בסכין דלא שרי מחמת נ"ט בר נ"ט, ואסור משום טעם ממש הנבלע שם.

סעיף ד: מי לימוני"ש שמביאים העו"ג

בשבלי הלקט (ח"ב סי' לז) בשם ה"ר ישעיה, לימוני"ש של גוים מן הדין לאסרם שחותכים אותם בסכין שלהם ואגב חורפייהו בלעי, אלא מפני שחותכים רבים בסכין אחד וממלאים מהם חביות, יש לומר שבטל טעם הסכין בהם, ובודאי ראשון ושני היה ראוי לאסרם אלא מפני שאין ניכרים הם בטלים ברוב הילכך שרו, והוא הדין לחביות של טוני"א שרוב החתכים מבטלות טעם הסכין עכ"ל.

ב"י ושו"ע על סעי' ד.

סעיף ה: קישואים או לפת

חולין קיב. אבל קישות גריר לבי פסקיה ואכיל, קילחי דליפתא שרי, דסילקא אסירי, ואי פתך בהו דליפתא שפיר דמי.

תורת הבית הקצר בית ד שער א ג: חתך בו **קישואין ודלועין ואבטיחין**, גורר מקום החתך ואוכל, בידוע שלא בלעו שאינה חריפין וכן אין בטבעם למשוך. גרירה זו במקום הדחה עומדת, אלא שאי אפשר להדיחם לפי שהם רכים ואם ידיחם כל שכן שיבלע בהם השמנינות הדבוק על פניהם. ואם חתך בו **לפתות** מדיח מקום החתך היטב ומותר לאוכלן בכותח. חתך בו **סילקא אסור**, אעפ"י שאינה חריפה כצנון, כח משיכה יש לה בטבעה. **ואם עירב בחתיכה לפתות** אינה צריכה רק הדחה כלפתות, לפי שהלפתות מתוקים הרבה ומונעים במתיקותם כח משיכתם מן הסילקא, ולפיכך מדיח ודיו...

ר"ן חולין מא. ודוקא צנון דאגב חורפיה בלע, אבל **קישות ואבטיח** גריד לבי פסקי ואכיל, גורד מעט בסכין במקום חתך ואוכל אף בכותח. **וא"ת ואמאי לא סגי להו בהדחה**, י"ל שמתוך לחותם אי אפשר להדיח אותן דאדרבה ע"י הדחה היה נסרך יותר, ולפיכך גורד אותם ודיו. והגרירה פחותה מן הקליפה, שהקליפה צריכה שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולה כאחד, מה שאין צריך כן בגרידה. ונטילת מקום המוזכר בפרק כיצד צולין (עה:) הוא יותר מן הקליפה, שצריך להעמיק וליטול חתיכה עבה קצת ובגמרא (קיב.) אמרינן קולחי דלפתא שרו דסילקא אסור ואי פתיך בהו דליפתא שפיר דמי, והכי פירושו **קולחי דלפתא** שרו לפי שהלפת אינו חריף אלא מתוק ואין טעם שומן ניכר בו, ומשמע לי דכיון דאמרינן שרו סתמא דלא צריכי מידי לא גרידה ולא הדחה, וכן מטין דברי רש"י דסילקא אסור לפי שנתן בהם טעם, **ואי פתיך בהו דליפתא** שחתך אחת של לפת ואחת של תרדין הלפת מבטל טעם השמנונית מן הסכין ואין התרדין מקבלין טעם ממנו.

ב"י ושו"ע על סעי' ה.